

Koristi i rizici modernih tehnologija u udomiteljstvu djece i mladih

Culi, Ema

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:115737>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Ema Culi

KORISTI I RIZICI MODERNIH TEHNOLOGIJA U
UDOMITELJSTVU DJECE I MLADIH

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Ema Culi

KORISTI I RIZICI MODERNIH TEHNOLOGIJA U
UDOMITELJSTVU DJECE I MLADIH

ZAVRŠNI RAD

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Lucija Vejmelka

Zagreb, 2024.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. UDOMITELJSTVO	2
2.1. <i>Definicija i vrste udomiteljstva</i>	3
2.2. <i>Uvjeti udomiteljstva</i>	4
2.3. <i>Udomiteljstvo u Republici Hrvatskoj</i>	5
3. ODRASTANJE U DIGITALNOM DOBU	7
3.1. <i>Utjecaj razvoja tehnologije na odrastanje djece</i>	8
3.2. <i>Utjecaj društvenih mreža na stvaranje slike o sebi</i>	9
4. VAŽNOST DIGITALNIH ALATA U KOMUNIKACIJI S OBITELJI	11
5. KORISTI MODERNIH TEHNOLOGIJA U UDOMITELJSTVU DJECE I MLADIH	13
5.1. <i>Komunikacijske i edukacijske mogućnosti modernih tehnologija u udomiteljstvu</i>	13
5.2. <i>Online podrška u procesu udomiteljstva</i>	15
6. RIZICI MODERNIH TEHNOLOGIJA U UDOMITELJSTVU DJECE I MLADIH 17	
7. ULOGA SOCIJALNIH RADNIKA U PROMICANJU DIGITALNE DOBROBITI UDOMLJENE DJECE I MLADIH	20
8. ZAKLJUČAK	21
LITERATURA	22

Koristi i rizici modernih tehnologija u udomiteljstvu djece i mladih

Sažetak: U ovom radu obrađena je tema udomiteljstva djece i mladih s naglaskom na to kakav utjecaj razvoj modernih tehnologija ima na kompletan proces. Navedene su i analizirane potencijalne koristi koje tehnologije donose udomiteljstvu, ali su istovremeno i prikazani rizici s kojima se svakodnevno bore i suočavaju oni koji su uključeni u proces udomiteljstva. Na samom kraju su predložene i smjernice za buduća istraživanja ove teme.

Ključne riječi: udomiteljstvo, moderne tehnologije, koristi, rizici

Benefits and risks of modern technologies in Foster care for children

Abstract: This paper examines the topic of foster care for children and youth, with an emphasis on the impact of the development of modern technologies on the entire process. The potential benefits that technologies bring to foster care are outlined and analyzed, with simultaneously highlighting the risks faced daily by those involved in the foster care process. Finally, guidelines for future research on this topic are proposed.

Key words: foster care, modern technologies, benefits, risks

Izjava o izvornosti

Ja, Ema Culi (ime i prezime studenta/ice) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio/-la drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: __Ema Culi, v.r._____

Datum: ____01.07.2024._____

1. UVOD

Proces deinstitucionalizacije u sustavu socijalne skrbi područje je kojem se pridaje sve više pažnje. Ono nalaže kako je poželjno da se smanji broj djece i mladih iz sustava koji borave u velikim institucijama, te da se s druge strane poveća broj onih koji odrastaju u okruženju kao što su udomiteljske obitelji (Bartuloci, 2014). Sam proces udomiteljstva označava način na koji se osiguravaju socijalne usluge smještaja djetetu ili odrasloj osobi, a iste pruža udomitelj koji živi sam ili sa svojom obitelji, te će se o istom više govoriti u nastavku rada. Svrha udomiteljstva je u tome da se osigura skrb i potpora korisnicima u pozitivnom i poticajnom obiteljskom okruženju sukladno njihovim individualnim planovima promjene (Zakon o udomiteljstvu, 2022).

Može se reći da je sam koncept udomiteljstva u Republici Hrvatskoj poprilično razvijen i jasno reguliran, što pokazuju i podaci koji govore kako u ožujku 2021.godine 1319 udomiteljskih obitelji skrbilo je za 2245 djece, među kojima je bilo 360 djece s teškoćama u razvoju ili poremećajima u ponašanju (16% od ukupnog broja) (Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, 2019; prema Vejmelka, 2021). Prepoznata je i potreba za provođenjem većeg broja istraživanja na ovom području budući da su rijetka i da postoji veliki broj aspekata u ovom procesu koje treba dodatno istražiti, kao što je primjerice detaljnija analiza uzroka postojanja regionalnih razlika na području Republike Hrvatske.

Razvoj modernih tehnologija jasno utječe na odnose u obitelji, jer se dinamika među članovima obitelji mijenja pod njihovim utjecajem (Devitt i Roker, 2009). Upravo zbog toga u nastavku će se rada detaljnije obrađivati i proučavati proces odrastanja u digitalnom dobu, te kakav učinak tehnologija i njezina ekspanzija ima na odnose u obitelji. Naime, objasniti će se i koncept straha od propuštanja koji se sve učestalije pojavljuje kod djece i mladih posebice pod utjecajem razvoja društvenih mreža, a definiran je kao nelagodan i ponekad sveobuhvatan osjećaj propuštanja onog što vršnjaci rade, znaju ili posjeduju više ili bolje od osobe koja to promatra (Abel i sur., 2016).

Osim toga, digitalni alati su postali ključni u održavanju veza s obitelji, iz razloga što komunikacija više nije ograničena na fizičko prisustvo ili tradicionalne metode komunikacije. Umjesto toga, omogućuju trenutačnu komunikaciju, dijeljenje trenutaka i održavanje bliskosti unatoč fizičkoj udaljenosti (Blažeka Kokorić, 2020). Iako razvoj tehnologije doprinosi brojnim benefitima koji stabiliziraju obiteljsku dinamiku, neizostavno je spomenuti i rizike koji ju mogu dodatno narušiti. Jedan od najčešćih povoda sukoba između djece i roditelja i između braće i

sestara odnosi se na vrijeme provedeno na internetu, što može biti refleksija generacijskog jaza po pitanju načina provođenja slobodnog vremena, održavanja privatnosti i izvršenja obveza (Blažeka Kokorić, 2020).

Uz napredak tehnologije otvaraju se nove mogućnosti i resursi koji mogu biti od koristi i za sam proces udomiteljstva. Od korištenja aplikacija za povezivanje udomitelja, preko digitalnih alata za praćenje napretka i potreba djeteta, do online edukativnih resursa za udomitelje, moderna tehnologija može biti snažan saveznik u poboljšanju kvalitete pružene skrbi (Dodsworth i sur., 2013). U nastavku ovog rada istražiti će se širok spektar benefita koje moderne tehnologije donose u kontekstu udomiteljstva, iz razloga što tehnološki napredak može pružati razne prilike za efikasnije, prilagođenije i holističke pristupe udomiteljskoj skrbi.

S druge strane, neizostavno je spomenuti kako prekomjerna izloženost digitalnim sadržajima može rezultirati negativnim posljedicama na fizičko i mentalno zdravlje djece i mladih, kao i odraslih osoba (Dodsworth i sur., 2013). Obzirom na to, u radu će se predstaviti i potencijalni rizici s kojima se suočavaju udomiteljske obitelji prouzrokovani razvojem modernih tehnologija.

2. UDOMITELJSTVO

Prirodno okruženje koje potiče i omogućava rast i razvoj djeteta jest njegova obitelj. Ista uživa zaštitu na državnoj, ali i na međunarodnoj razini. Svako dijete ima pravo da odrasta uz svoje roditelje, a roditeljima je omogućeno pravo da žive sa svojim djetetom. U slučaju da roditelji zanemaruju odgoj, obrazovanje i ukupan razvoj djeteta, kao i zadovoljavanje djetetovih potreba, može im se oduzeti pravo da žive sa svojim djetetom. Važno je naglasiti kako svaki oblik smještaja van vlastite obitelji označava alternativni oblik skrbi za djecu. Dakle, to bi značilo da se djeca mogu smjestiti u instituciju, kod treće osobe, u domove obiteljskog tipa ili u udomiteljsku obitelj (Bartuloci, 2014).

Pozornost se danas usmjerava na proces deinstitucionalizacije skrbi za djecu, a omjer 20%:80% predstavlja poželjan omjer smještaja u i izvan institucije (Jelavić i Žic-Grgat, 2005; prema Laklija, 2011). Uz isto se veže i projekt financiran od strane Europske Komisije u suradnji sa Sveučilištom u Birminghamu i Svjetskom zdravstvenom organizacijom pod nazivom Daphne. Cilj tog projekta temelji se na tome da dijete koje je mlađe od 3 godine ne bi smjelo biti smješteno bez svog roditelja ili primarnog skrbnika u instituciju. Ujedno se putem tog projekta

naglašava važnost i potreba razvijanja specijaliziranog udomiteljstva za najmlađe (Laklija, 2011). Govoreći o ovoj temi, neizostavno je spomenuti i Strategiju razvoja socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2011. do 2016. godine koju je donijela Vlada Republike Hrvatske, koja kao jedan od temeljnih ciljeva naglašava provođenje deinstitucionalizacije i promidžbu i unaprjeđenje udomiteljske skrbi u Republici Hrvatskoj (Sabolić i Vejmelka, 2015). Sukladno tome u nastavku će se rada govoriti više o samom procesu, definiciji i vrstama udomiteljstva, kao i o uvjetima za obavljanje istoga, a ponudit će se i analiza stanja udomiteljstva u Republici Hrvatskoj.

2.1. Definicija i vrste udomiteljstva

Udomiteljstvo predstavlja način na koji se pružaju socijalne usluge smještaja djetetu ili odrasloj osobi, a iste pruža udomitelj koji živi sam ili sa svojom obitelji. Svrha udomiteljstva je u tome da se osigura skrb i potpora korisnicima u pozitivnom i poticajnom obiteljskom okruženju sukladno njihovim individualnim planovima promjene (Zakon o udomiteljstvu, 2018).

Važno je definirati kako je udomitelj osoba koja je samac ili predstavnik udomiteljske obitelji, a na čije se ime daje dozvola za obavljanje udomiteljstva i koji je upisan u Registar udomitelja. S druge strane, udomiteljska obitelj predstavlja zajednicu koju čine ranije spomenuti udomitelj, njegov bračni ili izvanbračni drug, djeca i drugi srodnici s kojima živi u zajedničkom kućanstvu. Sukladno tome, potrebno je definirati kako je korisnik dijete, mlađa punoljetna osoba koja to pravo ima do završetka redovitog školovanja ili najduže godinu dana nakon što je završila redovito školovanje u slučaju da se ne može zaposliti, a najduže do 26. godine života ili je to odrasla osoba s priznatim pravom na socijalnu uslugu smještaja i koja je ujedno upisana u Registar smještenih korisnika (Zakon o udomiteljstvu, 2018).

Između djeteta i udomitelja mora postojati najmanje 18 godina dobne razlike, osim ako se radi o srodnicima kao udomiteljima. U slučaju kada udomitelj navrší 65 godina života, pravo na smještaj kod tog udomitelja ne može se priznati novim korisnicima, osim u iznimnoj situaciji kada je udomitelj srodnik (Zakon o udomiteljstvu, 2018).

U Republici Hrvatskoj postoje tri različite vrste udomiteljstva, a to su: tradicionalno udomiteljstvo, srodničko udomiteljstvo i udomiteljstvo kao zanimanje koje se može obavljati kao: specijalizirano udomiteljstvo za djecu i standardno udomiteljstvo (Zakon o udomiteljstvu, 2018).

Udomiteljska obitelj obavlja tradicionalno udomiteljstvo, a udomitelj ima pravo na naknadu za rad i opskrbinu. S druge strane, srodničko udomiteljstvo mogu obavljati: djed, baka, teta, stric, ujak, sestre/polusestre, braća/polubraća, bračni/izvanbračni drugovi i unuci, ali uz njih i ostali srodnici ako se procijeni da je to u najboljem interesu djeteta. Nadalje, osobe koje žele obavljati udomiteljstvo kao zanimanje moraju ispuniti zakonom propisane uvjete o kojima će se više i detaljnije govoriti u nastavku rada (Zakon o udomiteljstvu, 2018).

2.2. Uvjeti udomiteljstva

Uvjeti da bi određena fizička osoba obavljala udomiteljstvo su ti da ista ta osoba mora biti poslovno sposobna i punoljetna, da je hrvatski državljanin i da živi i ima prebivalište u Republici Hrvatskoj. Nadalje, osoba mora biti mlađa od 60 godina, osim u slučaju kada udomiteljstvo odrađuje kao srodnik ili nastavlja obavljati udomiteljstvo, te mora imati završeno barem srednjoškolsko obrazovanje, ponovno uz iznimku ako se radi o udomiteljstvu kao srodnik. Osim toga, treba imati propisane uvjete stanovanja, kao i suglasnost za obavljanje udomiteljstva od svih članova zajedničkog kućanstva koji su punoljetni, uz iznimku ako se radi o samcu. Još jedan od uvjeta čini i potreba za završavanjem osposobljavanja za ulogu udomitelja, ponovno uz iznimku ako se udomiteljstvo obavlja kao srodnik (Zakon o udomiteljstvu, 2018).

Kako bi osoba obavljala udomiteljstvo ne smiju postojati zapreke koje nalaže čl. 18. Zakona o udomiteljstvu (NN 18/22). Osoba u čijoj su obitelji obiteljski odnosi poremećeni isto kao i osoba koja ima određenu bolest ili stanje kojem bi se moglo ugroziti zdravlje korisnika, kao i osoba koja je društveno neprihvatljivog ponašanja ne može obavljati udomiteljstvo.

Nastavno tomu, važno je istaknuti kako udomitelj, točnije osoba koja podnosi zahtjev za udomiteljstvo ili član zajedničkog kućanstva mora stjecati vlastita sredstva za uzdržavanje, u iznosu koji je za 70% veći od iznosa zajamčene minimalne naknade za kućanstvo ili samce, osim ako udomiteljstvo izvršava kao zanimanje ili kao srodnik (Zakon o udomiteljstvu, 2018).

Nadalje, budući da se ovaj rad bazira na analizi udomiteljstva djece, važno je istaknuti kako zakon nalaže da najviše troje djece može biti smješteno u tradicionalnu udomiteljsku obitelj. Iznimka od istoga je moguća uz prethodno odobrenje centra udomitelja gdje postoji mogućnost da u udomiteljsku obitelj bude smješteno više od troje djece, a to je u slučaju da se radi o braći i sestrama, majici koja ima dijete do godinu dana ili mlađim punoljetnim osobama i djeci

korisnicima privremenog smještaja u kriznim situacijama. S druge strane, ako se u udomiteljskoj obitelji nalaze troje djece s teškoćama u razvoju, samo jedno od djece može biti s težim oblikom invaliditeta ili trećim stupnjem invaliditeta. Važno je naglasiti i kako zakon propisuje da udomitelji samci mogu smjestiti najviše dvoje djece, dok kod srodnika udomitelja koji je ujedno i samac može biti i više od dvoje djece u slučaju da se radi o braći i sestrama, ponovno uz prethodno odobrenje centra udomitelja (Zakon o udomiteljstvu, 2018).

Kada se radi o standardnom udomiteljstvu pravilo je da mora biti smješteno istodobno troje djece, uz iznimku da taj broj može biti i manji u slučaju kada se radi o dvoje djece koji su mlađi od tri godine, dvoje djece s utvrđenim trećim stupnjem invaliditeta ili s težim invaliditetom, te roditelju koji ima dijete do godinu dana i ujedno je smješten kod udomitelja s još jednim djetetom. U istu udomiteljsku obitelj može biti smješteno i više od troje djece kada se radi o sestrama i braći, korisnicima privremenog smještaja u kriznim situacijama ili majci koja ima dijete do godinu dana. Važno je istaknuti i kako u slučaju kada je troje djece s teškoćama u razvoju smješteno kod udomiteljske obitelji, samo jedno od njih može biti s težim invaliditetom ili utvrđenim trećim stupnjem invaliditeta. Kada se radi o samcu, kod njega može istodobno biti smješteno dvoje djece (Zakon o udomiteljstvu, 2018).

2.3. Udomiteljstvo u Republici Hrvatskoj

Agencija „Puls“ provela je znanstveno istraživanje 2007. godine za organizaciju UNICEF na temu analize udomiteljstva u Republici Hrvatskoj. Cilj navedenog istraživanja bio je prvotno da prikupe i analiziraju informacije i podatke povezane s temom udomiteljstva u Republici Hrvatskoj, te da predlože smjernice za budući razvoj istoga. Važno je istaknuti kako su se podaci prikupljali u razdoblju od 2000. do 2007. godine na reprezentativnom uzorku kojeg čini 303 udomitelja putem polustrukturiranog anketnog upitnika (Žižak, 2010). Utvrđeno je kako su udomitelji većinski osobe ženskog spola, sa srednjoškolskim obrazovanjem i u dobi prosječno od 51 godine. Ističu kako se udomiteljstvom bave iz altruističnih i praktičnih motiva kao što su humanost, dobročinstvo i ljubav prema djeci, te kako isti ima pozitivan utjecaj na odnose u njihovoj obitelji. Nadalje, rezultati pokazuju kako jedan udomitelj uglavnom udomi jedno dijete i kako najveći broj djece ima svoju vlastitu sobu. Govore kako su većinski zadovoljni suradnjom s Centrima za socijalnu skrb, današnjim Zavodima za socijalni rad, ali im probleme izazivaju financije, nedostatak informacija o djetetu i kontakti s biološkim roditeljima djeteta (Žižak, 2010).

Autori Sabolić i Vejmelka, 2015. proveli su novo istraživanje čiji je cilj bio ustanoviti stavove udomitelja i stručnjaka o stanju udomiteljstva u Republici Hrvatskoj. Sudionike istoga činilo je šest udomitelja, tri socijalna radnika i tri psihologa, koji su bili raspodijeljeni po dva stručnjaka i dva udomitelja iz Bjelovara, Varaždina i Zagreba. Svi su udomitelji bili ženskog spola u prosječnoj dobi od 48,5 godina, te se udomiteljstvom bave u prosjeku 13 godina. S druge strane, stručnjake je sačinjavalo pet sudionika ženskog i jedan sudionik muškog spola. Kao i u prethodno analiziranom intervjuu provedenom 2007.godine, tako i u ovom, rezultati pokazuju kako su glavni motivi udomitelja za udomljavanjem altruistični motivi i želja za pružanjem pomoći, kao i ljubav prema djeci. Nadalje, ističu kako najveći dio problema čine regionalne razlike koje postoje obzirom na trajanje procesa dobivanja dozvole za udomiteljstvo, osim toga iskazuju i nezadovoljstvo birokracijom kao i potrebu za većim brojem stručnjaka (Sabolić i Vejmelka, 2015). O regionalnim razlikama pokazuju i podaci koji govore kako je najviše djece u udomiteljskim obiteljima smješteno u gradu Zagrebu, svega 684, dok ih primjerice u Ličko-senjskoj županiji ima svega 68 (Ministarstvo socijalne politike i mladih, 2014; prema Sabolić i Vejmelka, 2015). U usporedbi sa istraživanjem provedenim od agencije „Puls“ 2007.godine u kojem su sudionici uglavnom iskazivali zadovoljstvo suradnjom sa stručnjacima, u ovom istraživanju iskazuju različita mišljenja govoreći kako nezadovoljstvo većinski proizlazi iz nezainteresiranosti i nedostupnosti stručnjaka (Sabolić i Vejmelka, 2015).

Statistika za razdoblje 2016.-2021. godine pokazuje blagi pad broja udomiteljskih obitelji u Hrvatskoj. Prema podacima iz ožujka 2021. godine 1319 udomiteljskih obitelji skrbi je za 2245 djece, među kojima je bilo 360 djece s teškoćama u razvoju ili poremećajima u ponašanju (16% od ukupnog broja) (Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, 2019; prema Vejmelka, 2021). Regionalne razlike utvrđene 2015.godine, potvrđene su i u novijim istraživanjima koja govore kako je veći broj udomitelja u središnjoj i istočnoj regiji Republike Hrvatske, a ta se razlika može pratiti u činjenici da zapadni dio Hrvatske ima razvijeniji turizam i veći broj obitelji radije iznajmljuju svoj raspoloživi prostor, čemu svjedoče i podaci kako je broj kreveta u privatnom smještaju porastao za više od 200% između 2000. i 2019. (Ministarstvo turizma, 2019; prema Vejmelka, 2021). Nadalje, rezultati istraživanja odaju podatke o duljini trajanja udomiteljstva, ističući kako je 17,9% djece bilo je u udomiteljstvu kraće od godinu dana. Oko 45% djece bilo je u udomiteljstvu do četiri godine, 32% djece od četiri do 10 godina, a 4,6% djece više od 10 godina, te kako je od 351 djeteta koje je izašlo iz udomiteljstva, 19% se vratilo u primarnu obitelj, 16% je posvojeno, a 4% djece smješteno je u ustanovu (Vejmelka, 2021).

Iako su postojeća istraživanja pružila korisne uvide u ovom području, prepoznaje se potreba za provođenjem većeg broja studija kako bi se prikupili i obradili novi, aktualni podaci, te kako bi se produbilo znanje o stanju udomiteljstva u Republici Hrvatskoj. Isto bi moglo olakšati donošenje informativnih odluka za poboljšanje ovog važnog segmenta skrbi za najranjivije skupine društva.

3. ODRASTANJE U DIGITALNOM DOBU

Budući da je tema ovog rada povezana s razvojem tehnologije i utjecajem kojeg ista ima na udomiteljstvo djece, prvenstveno će se nešto reći o tome kako digitalno doba utječe na odrastanje djece općenito i kako promjene u tehnološkom okruženju oblikuju njihov svakodnevni život, navike i interakcije

Razvoj tehnologije koji se dogodio vrlo brzo i koji je svakim danom sve napredniji izazvao je na području informacija, znanosti, zabave i komunikacija pravu revoluciju. Uz pomoć interneta individua se iz udobnosti vlastitog doma može vrlo lako povezati sa cijelim svijetom. Prekomjerna konzumacija može izazvati ovisnost o tehnologiji koja je popraćena čitavim nizom psihičkih i fizičkih posljedica za krajnjeg korisnika, a prilikom rješavanja tog problema uključuju se stručnjaci i cijela obitelj (Puharić i sur., 2020). Nadalje, društvene su mreže sastavni dio života u 21. stoljeću te su obilježene mnogim mogućnostima, ali i rizicima za svakog pojedinca koji ih koristi. Isto tako, odrastanje u digitalnom dobu sa sobom nosi izazove i prilike, te predstavlja dinamičan i kompleksan proces koji oblikuje identitet i iskustva djece i mladih u suvremenom svijetu. Razvoj tehnologije nije samo transformirao način na koji djeca uče i zabavljaju se, već pred roditelje stavlja izazov balansiranja poticanja dječje radoznalosti i kreativnosti s ograničavanjem vremena provedenog pred ekranima radi očuvanja zdravog razvoja (Puharić i sur., 2020).

U nastavku rada analizirat će se kako konzumacija digitalnih sadržaja i interakcija putem digitalnih platformi oblikuje djetinjstvo i adolescenciju te kako se reflektira na formiranje identiteta i samopouzdanja mladih ljudi.

3.1. Utjecaj razvoja tehnologije na odrastanje djece

Mediji nude sadržaje koji pojedinom korisniku mogu djelovati toliko zanimljivi da sve više vremena izdvaja analizirajući ih i sudjelujući u kreiranju istih. Jasno je kako nove tehnologije donose promjene i novitete u život njihovih korisnika, ali te su promjene osobito vidljive kod djece koja su ujedno i najučestaliji korisnici istih (Puharić i sur, 2020).

Studija Zero To Eight iz 2013. pokazala je da 38 posto dojenčadi mlađe od dvije godine koristi mobilne uređaje poput pametnih telefona. Studija Pew Research iz 2015. godine izvještava da 73 posto djece od 13 do 17 godina ima pametne telefone, a 24 posto priznaju da gotovo stalno koriste svoje telefone (Shifrin i sur., 2015).

Podaci pokazuju kako dijete prosječno provede 1680 minuta ispred TV-a ili drugih elektroničkih aparata, dok s druge strane, u razgovoru s vlastitim roditeljem provede svega 38,5 minuta (Puharić i sur., 2020). Vrijeme provedeno u korištenju medija može zamijeniti vrijeme koje se koristi za kvalitetnu interakciju roditelj-dijete, kao što je dijeljenje obogaćujućih iskustava i aktivnosti. Stoga će povećana izloženost medijima vjerojatno biti povezana sa smanjenom interakcijom roditelj-dijete, uključujući zajedničko čitanje i zajedničku igru s igračkama, što smanjuje mogućnosti verbalne interakcije s roditeljima. Mnoga su istraživanja pokazala da je smanjena verbalna interakcija roditelj-dijete povezana s negativnim razvojnim ishodima, uključujući razvoj jezika, samoregulaciju i kasnija akademska postignuća (Hosokava i Katsura, 2018). Osim toga važno je istaknuti kako djeca u starosti od 8 do 10 godina u prosjeku provode 8 sati prateći medije na dnevnoj bazi, dok tinejdžeri to čine 11 sati, a utvrđen je i podatak kako 35% djece dnevno natipka više od 100 stranica tekstualnih poruka (Puharić i sur, 2020).

Suvremene tehnologije na prvu su izazvale oduševljenje i veliko zanimanje javnosti, te je uočena njihova korist u životu djece i mladih, ali stručnjaci danas sve više naglasak stavljaju upravo na štetnost tehnologije za razvoj djeteta, posebice ako ih se ne koristi primjereno dobi i umjereno. One mogu predstavljati vrijedan i koristan alat u životu djeteta, ali mogu biti i izvor rizika razvoja, ovisno o tome kako, kada i s koliko roditeljskog nadzora se koriste (Roje Đapić i sur, 2020).

Preporuka je da djeca do druge godine života ne bi trebala biti izložena ekranima uopće jer isti izazivaju razne negativne posljedice na njihov kasniji razvoj. Vrijeme provedeno korištenjem medija može smanjiti vrijeme koje djeca provode u igri s vršnjacima. Igra je važan element djetinjstva, koji podržava razvoj vještina rješavanja problema i kreativnog izražavanja. Budući

da česta uporaba medija smanjuje vrijeme dječje igre s vršnjacima i uključivanje u kreativnu igru, vjerojatnost da će ometati razvoj takvih vještina je velika (Hosokava i Katsura, 2018). Nadalje, društvena interakcija tijekom djetinjstva, prvenstveno licem u lice, ključni je čimbenik koji utječe na razvoj socijalne kompetencije djece. Osobito je razvoj društvenih odnosa s vršnjacima kod kuće, u školi i drugim kontekstima veliko postignuće u djetinjstvu, a te interakcije djeci pružaju temelj za razvoj socijalne kompetencije. Socijalna kompetencija u djetinjstvu postupno se stabilizira tijekom vremena i predviđa socijalnu prilagodbu i odsutnost psihopatologije u kasnijem životu. Stoga česta uporaba mobilnih uređaja kao i računala može pogoršati razvoj socijalnih vještina djece (Hosokava i Katsura, 2018).

3.2. Utjecaj društvenih mreža na stvaranje slike o sebi

Društvene mreže omogućuju korisnicima izradu elektroničkih profila sebe, pružajući detalje o svojim životima i iskustvima, objavljivanje slika, održavanje odnosa, planiranje društvenih događaja, upoznavanje novih ljudi, promatranje tuđih života, ispunjavanje potreba pripadnosti i izražavanje svojih uvjerenja, preferencija i emocija. Smatra se da ljudi posjeduju temeljni nagon da se uspoređuju s drugima, što služi raznim funkcijama, kao što je ispunjavanje potreba za pripadnošću, samoprocjena, donošenje odluka ili nadahnuće. Iako usporedba može biti korisna kada inspirira ljude da postanu sličniji svojim ciljevima usporedbe, ona češće uzrokuje da se ljudi osjećaju nedostatnima, imaju lošije samoprocjene i doživljavaju negativan učinak (Vogel i sur., 2014).

Moć društvenih mreža da oblikuju percepciju stvarnosti i utječu na sliku o sebi je neupitna. Korištenje društvenih mreža kao prozora u svijet idealiziranih života drugih, može značajno utjecati na samopouzdanje i samopoštovanje mlade osobe. Ovaj je fenomen posebno izražen kod djece i mladih u sustavu udomiteljstva, koji su nerijetko suočeni s dodatnim izazovima u stvaranju vlastitog identiteta i osjećaja pripadnosti (Badillo-Urquiola i sur., 2017). Putem analize postojećih istraživanja, cilj je razumjeti kako digitalno okruženje i utjecaj društvenih mreža oblikuje identitet djece i mladih u sustavu udomiteljstva i kako se navedeni podaci mogu iskoristiti za njihovo osnaživanje i bolje integriranje u društvo.

Mladi su izrazito ranjiva skupina koja ima izraženiju potrebu za uspoređivanjem s drugim ljudima, a nerijetko se kod istih javlja i strah od propuštanja. Strah od propuštanja definiran je kao nelagodan i ponekad sveobuhvatan osjećaj propuštanja onog što vršnjaci rade, znaju ili

posjeduju više ili bolje od osobe koja to promatra (Abel i sur., 2016). Činjenica da je ljudima jako stalo do toga što drugi rade i misle povezana je s osjećajem izostavljenosti kao i strahom od onoga što bi drugi mogli misliti o našim životima. Iako strah od napuštanja nije posve nov koncept, intenzitet i rasprava o njemu značajno su porasli s ekspanzijom tehnologije, posebno društvenih mreža. Jednostavan pristup raznim informacijama putem tehnologije potencijalno može motivirati pojedince da lako uspoređuju svoje živote sa životima o kojima čitaju putem objava na internetu i zapažanja putem slika na stranicama društvenih mreža uzrokujući da se osjećaju manje zadovoljni svojim životima i ponašanjem (Abel i sur., 2016).

Brojna istraživanja pokazuju kako korištenje društvenih mreža ima utjecaj na mentalno zdravlje pojedinca, a u skladu s time definiran je i pojam Facebook depresije. Naime isti obuhvaća adolescente koji razvijaju simptome depresije provodeći previše vremena na društvenim mrežama, posebice na Facebooku (O'Kaffe i Clarke Pearson, 2011; prema Galant, 2020). Upravo je adolescencija rizična dob za razvoj depresije jer dolazi do brojnih socijalnih, kognitivnih, tjelesnih i emocionalnih promjena u organizmu mlade osobe. Poznato je kako se korisnici na društvenim mrežama pokazuju u pozitivnijem svjetlu, na temelju čega se njihov život i njihove osobne karakteristike procjenjuju boljima nego što jesu, što može utjecati negativno na psihičko zdravlje one osobe koja ima predispoziciju za razvoj depresije (Galant, 2020).

Prepoznata je i povezanost upotrebe društvenih mreža i nezadovoljstva vlastitim tijelom, posebice kod adolescentica. Važno je istaknuti kako se pojam samopoštovanja odnosi na pozitivnu ili negativnu procjenu vlastite ličnosti, odnosno u kojoj mjeri pojedinac sebe promatra kao vrijednom i kompetentnom osobom. Samopoštovanje je evaluacijska emocionalna komponenta šireg samopoimanja i služi različitim društvenim i egzistencijalnim funkcijama poput socijalne uključenosti (Vogel i sur., 2014). Nerijetko mladi razinu samopoštovanja temelje na simbolu „like“ na društvenim mrežama, a isti se koristi za izražavanje naklonosti. Naime, mladi prihvaćaju ovu opciju kao simbol vrednovanja njihovog statusa u današnjem društvu, te ukoliko su sakupili veliki broj likeova na slici ili sadržaju kojeg su postavili osjećaju se cijenjeno i važno, te na taj način mjere kvalitetu svog sadržaja (Šmakić, 2016).

Neupitno je da društvene mreže imaju veliki utjecaj na djecu i mlade i da zauzimaju važnu ulogu u njihovim životima, ali i u životima njihovih obitelji, u skladu s time u nastavku će se rada osvrnuti na to kakav utjecaj digitalni alati imaju u komunikaciji između članova obitelji.

4. VAŽNOST DIGITALNIH ALATA U KOMUNIKACIJI S OBITELJI

U današnjem digitalnom dobu, gdje su udaljenost i brzina života česti faktori, digitalni alati su postali ključni u održavanju veza s obitelji. Samim time, komunikacija s članovima obitelji više nije ograničena na fizičko prisustvo ili tradicionalne metode komunikacije. Umjesto toga, omogućuju trenutačnu komunikaciju, dijeljenje trenutaka i održavanje bliskosti unatoč fizičkoj udaljenosti (Puharić i sur., 2020).

Nedvojbeno je da je internet u život suvremenih obitelji donio mnoge prednosti te im olakšao suočavanje sa različitim situacijama s kojima se susreću svakodnevno. Upravo je internet razlog zbog kojeg članovi obitelji mogu puno lakše i brže usklađivati dogovore i izmjenjivati informacije. Osim toga, digitalne aplikacije zaslužne su za mogućnost online plaćanja troškova režija, rad od kuće, online kupovinu, ali i nastavu na daljinu. Isti su se pokazali od iznimne važnosti upravo u razdoblju pandemije COVID-19 i u situacijama provođenja socijalne distance (Blažeka Kokorić, 2020).

Uz brojne, ranije navedene prednosti interneta, važno je osvijestiti kako isti nameće mnoge socijalne rizike s kojima se suočavaju suvremene obitelji i koje mogu dodatno otežati način funkcioniranja obitelji, te pridonijeti nestabilnosti i narušavanju obiteljskih odnosa (Blažeka Kokorić, 2020).

Utjecaj mobilnih uređaja na odnose u obitelji sve su izraženiji, jer se dinamika među članovima obitelji mijenja pod njihovim utjecajem. Istraživanja pokazuju kako se mobilni uređaji redovito koriste između roditelja i mladih, najčešće za planiranje, potvrđivanje dogovora i obavještanje o promjenama dogovora. Mladi navode kako se osjećaju sigurnije kada su izvan kuće ako imaju mobilni telefon uz sebe, te kako im isti može omogućiti lakši pronalazak pomoći u rizičnim situacijama. Međutim, značajno je to što su mnogi mladi ljudi i roditelji iskazali da bi mlada osoba mogla imati osjećaj 'lažne sigurnosti' u posjedovanju mobilnog uređaja i kao rezultat toga preuzeti više rizika. Otkrivene su i razlike u spolu, pri čemu se za djevojčice smatra da su dodatno sigurne i zaštićene ako imaju mobilni telefon uz sebe i više ga koriste (Devitt i Roker, 2009). U istom tom istraživanju otkrivene su i zanimljive generacijske razlike u komunikaciji mobilnim telefonom. Tako je, primjerice, većina roditelja iskazala kako radije razgovarala sa svojim sinom ili kćeri putem poziva nego putem tekstualnih poruka. To nije bilo samo zbog toga što su se osjećali sigurnije čuti glas mlade osobe, već i zato što im slanje poruka predstavlja prepreku i za isto im treba puno više vremena. Stoga su u nekim aspektima roditelji smatrali da mobilni telefoni nude manje uvjerljive informacije o sigurnosti njihova djeteta,

budući da tekstualnu poruku s telefona njihova djeteta može poslati bilo tko (Devitt i Roker, 2009).

S druge strane, provedeno je istraživanje koje je ispitalo kakav utjecaj gledanje televizije za vrijeme zajedničkih obiteljskih obroka ima na obiteljsku dinamiku. Smatra se da zajednički obroci obitelji poput ručka ili večere predstavljaju mjesto gdje obitelj može uspostaviti tradiciju, razmijeniti iskustva i osjećaje i kako ima nekoliko ključnih prednosti za razvoj djeteta, uključujući: fizički, društveni, emocionalni, akademski, bihevioralni i za cjelokupni razvoj obiteljskih veza (Villegas, 2013). Obiteljski obroci pružaju dnevno vrijeme za cijelu obitelj da bude zajedno i konačno za mlađu djecu, rutinski obiteljski obroci mogu pružiti osjećaj sigurnosti i osjećaj pripadnosti obitelji. Jasna je činjenica da mnogi ljudi žive u domovima gdje je TV obično uključen tijekom obroka, a nalazi istraživanja zaključuju da gledanje televizije za vrijeme obroka odvlači pažnju i otežava članovima obitelji sudjelovanje u razgovoru, što rezultira sprječavanjem važnih obiteljskih veza koje se uspostavljaju za vrijeme obroka (Villegas, 2013). Uključivanje TV-a tijekom obroka ili prisutnost bilo kojih drugih medijskih uređaja za stolom svima odvlači pažnju i ometa učinkovitu komunikaciju između članova obitelji.

Jedan od najčešćih povoda sukoba između djece i roditelja i između braće i sestara odnosi se na vrijeme provedeno na internetu, što može biti refleksija generacijskog jaza po pitanju načina provođenja slobodnog vremena, održavanja privatnosti i izvršenja obveza. Dokazano je i kako se češći sukobi u obitelji pojavljuju s češćom konzumacijom interneta adolescenata koji isti koriste u svrhu komunikacije s prijateljima ili igranja virtualnih igara, dok s druge strane konzumacija interneta u svrhu učenja ili odrađivanja drugih školskih obveza nije bila u korelaciji s obiteljskim sukobima (Blažeka Kokorić, 2020).

Važna zadaća u suvremenom roditeljstvu odnosi se na pružanje prava djeci i mladima na korištenje digitalnih tehnologija uz pažnju posvećenu na sigurnost i zaštitu istih prilikom korištenja. Roditeljima nerijetko nedostaje znanja, motivacije, pa i vremena da prate razvoj tehnologije i kakav utjecaj ista ima na njihovo dijete. Stoga često nisu svjesni prednosti i nedostataka virtualnog svijeta (Blažeka Kokorić, 2020). Roditeljski nadzor nad onime što djeca rade, gledaju i čitaju na internetu je otežan budući da većina djece vrlo često može pristupiti internetu u bilo kojem trenutku i na bilo kojem mjestu.

Rezultati istraživanja nalažu kako je roditeljski nadzor nad upotrebom interneta kod vlastite djece povezan s općenitim obilježjima odgojnog stila roditelja, ali i da se roditelji prilagođavaju

različitim okolnostima poput dobi djeteta, školskog uspjeha i sl. Smatra se da se roditeljska medijacija mijenja paralelno s povećanjem dobi njihovog djeteta, a promjena ide od autoritativnog ka demokratskom stilu odgoja, te kako je bolji uspjeh u školi povezan s većom slobodom u roditeljskom nadziranju upotrebe interneta (Blažeka Kokorić, 2020).

Svakako je jasno da razvoj tehnologije ima utjecaj na doživljaj roditeljstva, ali postoji zabrinutost koja se veže uz misao da roditelji koriste medije kao dadilju djece. Postaje sve češća praksa da roditelji koriste medije za čuvanje svoje djece, te istraživanja koja datiraju još iz 1960-ih godina iskazuju kako roditelji koriste televiziju kao distrakciju za djecu. Drugo je istraživanje zaključilo da su kućanski poslovi primarna motivacija majki za korištenje televizije kao dadilje, te u prosjeku, majke tvrde da koriste televiziju kao dadilju najmanje jedan sat dnevno (Villegas,2013).

Iz navedenog uočen je sveprisutan utjecaj tehnologije na dinamiku obitelji, ali važno je istaknuti kako isti ima značajan učinak i na ostale sfere života, pa tako i na područje socijalne skrbi. Upravo iz tog razloga u nastavku će se rada više govoriti o tome kako se razvoj tehnologije odražava na razvoj udomiteljstva za djecu i mlade, te koje su koristi, a koji rizici istih.

5. KORISTI MODERNIH TEHNOLOGIJA U UDOMITELJSTVU DJECE I MLADIH

Uz napredak tehnologije otvaraju se nove mogućnosti i resursi koji mogu biti od koristi u procesu udomiteljstva. Od korištenja aplikacija za povezivanje udomitelja, preko digitalnih alata za praćenje napretka i potreba djeteta, do online edukativnih resursa za udomitelje, moderna tehnologija može biti snažan saveznik u poboljšanju kvalitete pružene skrbi. U nastavku ovog rada istražiti će se širok spektar benefita koje moderne tehnologije donose u kontekstu udomiteljstva, iz razloga što tehnološki napredak može pružati razne prilike za efikasnije, prilagođenije i holističke pristupe udomiteljskoj skrbi.

5.1. Komunikacijske i edukacijske mogućnosti modernih tehnologija u udomiteljstvu

U sve digitalnijem dobu, rastu i očekivanja od udomitelja i socijalnih radnika da prihvate informacijske i komunikacijske tehnologije kako bi poboljšali komunikaciju i smanjili digitalnu podjelu. Na tu temu provedeno je i istraživanje koje je proučavalo načine i svrhe komunikacije te opseg u kojem je internetska tehnologija bila korisna i osnažujuća za udomitelje i stručnjake.

Nalazi pokazuju da su novi oblici informacijske tehnologije i računalno posredovane komunikacije poznati i prihvatljivi većini udomitelja. Međutim, tradicionalniji oblici komunikacije ostaju cijenjeni od strane udomitelja i socijalnih radnika, posebno za neke vrste komunikacije za koje se internetska usluga smatra manje prikladnom. Dok informacijske i komunikacijske tehnologije pružaju dodatnu dimenziju komunikaciji i dijeljenju informacija, smatra se da su one dopuna, a ne zamjena za postojeće načine (Dodsworth i sur., 2013).

Ističu kako je ono što se pokazalo pozitivnim u korištenju modernih tehnologija u procesu komunikacije između stručnjaka i udomitelja je način na koji je Internet promijenio i potencijalno poboljšao način na koji socijalni radnici i udomitelji međusobno komuniciraju i rade zajedno olakšavajući pristup udomiteljima resursima za obuku i omogućujući im učinkovito online rezerviranje tečajeva obuke, osim toga primjećuju kako Internet nudi sigurniji način prijenosa datoteka između udomitelja i socijalnih radnika, omogućavanje većeg pristupa pomoćnim materijalima i opsežnoj online bazi znanja za koje se može očekivati da će poboljšati rezultate prilagodbe djeteta i stabilnost smještaja, te kako je naposljetku stvorio mrežnu zajednicu udomitelja koji koriste aspekte društvenog umrežavanja i stranice za slanje poruka jedni drugima, razmjenu ideja i pružanje međusobne podrške (Dodsworth i sur., 2013).

Nadalje, kao važan benefit modernih tehnologija u procesu udomiteljstva ističu se i internetski modeli namijenjeni za edukaciju udomitelja koji se odvijaju putem neposredne interakcije između sudionika edukacije i stručnjaka. Za provođenje istih važan je pristup internetskoj platformi, a učenje je omogućeno i putem snimljenih edukativnih materijala i digitalnih sadržaja. Postali su izrazito popularni u razdoblju pandemije COVID-19 koja je ograničila održavanje edukacija uživo, a najviše se primjenjuje na području SAD-a, dok u Europi ovakvi oblici edukacije još uvijek nisu prošireni u velikoj mjeri. Važno je naglasiti kako se ipak radi na tome, te se u sklopu projekta Erasmus+ razvija platforma pod nazivom Fairstart koja omogućava digitalne alate i edukacije za razvoj kompetencija stručnjaka u sustavu socijalne skrbi koji rade s djecom (Bogović i sur., 2022). Navedeni program može se koristiti i kao dodatni materijal u radu „licem u lice“, ali isto tako upotrebljava se i za učenje na daljinu uz dostupnu interakciju sa stručnjakom. Ovaj način edukacije nudi brojne prednosti, kao što su veća dostupnost polaznicima bez postojanja potrebe da se napusti vlastiti dom, osim toga na ovaj se način može obuhvatiti veći broj udomitelja budući da ne postoje geografska ograničenja, te je samim time dostupnije pojedincima koji žive u izoliranijim sredinama, a osim toga smanjeni su i troškovi prijevoza, prostora, edukatora i materijala za provedbu edukacije (Bogović i sur., 2022).

Nadalje, važno je naglasiti kako se od interneta može očekivati da će pružiti značajan izvor informacija udomiteljima i razjasniti sve nedoumice koje ih muče. Upravo ta opsežnost informacija kao i nalazi provedenih istraživanja koji se nalaze na internetskim stranicama, mogu pružiti korisne informacije udomiteljima o tome kako postupati u određenim situacijama i kako najbolje razumjeti dijete ili mladu osobu nad kojom skrbe. Osim toga, internet je dostupan dvadeset i četiri sata dnevno, kada drugi izvori informacija ili podrške, poput linija za pomoć, možda nisu dostupni (Dodsworth i sur., 2013). Rezultati istraživanja pokazuju kako su najčešće teme koje su udomitelji istraživali putem interneta bile vezane uz zdravlje djece, emocionalnu dobrobit i ponašanje, informacije o financijskim pitanjima (doplatci, beneficije i dobrotvorne svrhe), pravima djece, obrazovnim pitanjima i mogućnostima, obuci, politici i praksi vezano uz udomiteljstvo, posebno skrbništvo, centre za procjenu roditeljstva, pitanja vezana uz rasu i zdravu prehranu. Međutim, nalazi upućuju na to da kako je potrebno redovito ažuriranje informacijama koje udomitelji smatraju korisnima i usklađivanje istih s postojećim izmjenama u zakonu (Dodsworth i sur., 2013).

5.2. Online podrška u procesu udomiteljstva

Djeca i mladi iz udomiteljskih obitelji također mogu imati velike koristi od socijalne podrške i resursa koje im pruža pristup tehnologijama povezanim s internetom. Internet može poslužiti kao sredstvo za udomljenu mladež da pronađe ogromnu količinu informacija o temama od osobne važnosti kao što su teme vezane uz zdravstveno stanje, zapošljavanje, školski rad i slično (Badillo-Urquiola i sur., 2017). Pozitivni ishodi konzumacije tehnologije kod ove skupine uključuju mogućnost povezivanja s prijateljima i obitelji, kao i smanjenu socijalnu anksioznost i izolaciju, nadalje obuhvaćaju i povećani društveni kapital, socijalnu i emocionalnu podršku, razvoj samopoštovanja, društvenu integraciju, te istraživanje i formiranje identiteta. U usporedbi s odraslima, mladi mogu biti spremniji otkriti osobne podatke, voditi emocionalno empatične razgovore i uspostaviti bliske međuljudske odnose na društvenim mrežama. Takva otvorenost može olakšati stvaranje, razvoj i održavanje intimnih i romantičnih odnosa (Kachingwe i sur., 2020).

Nadalje, kao jednu od temeljnih koristi modernih tehnologija u procesu udomiteljstva može se istaknuti mogućnost pružanja i primanja online podrške. Društvena podrška odnosi se na komunikaciju između pojedinaca koja služi smanjenju neizvjesnosti u odnosu i poboljšanju percepcije osobne kontrole u nečijem iskustvu. Uključuje percepciju međuljudskog prihvaćanja, empatije i želje za pružanjem i primanjem pomoći. Mnoga su istraživanja

dokumentirala fizičke i psihološke dobrobiti primanja socijalne podrške, a ista se može pojaviti u prirodnom okruženju obitelji, prijatelja i poznanika, a također se pruža kroz veliki niz grupa za samopomoć/uzajamnu pomoć (Finn i Kerman, 2005). Informacijske tehnologije zalažu se za promicanje veće povezanosti među članovima društva smanjenjem vremenskih prepreka, udaljenosti i društvenog statusa kroz elektroničku interakciju i formiranje virtualnih zajednica. Što se tiče djece i adolescenata, socijalna podrška vršnjaka pokazala se važnim dijelom normalnog društvenog razvoja i pokazala se korisnom u povećanju samopoštovanja i promicanju suočavanja s poteškoćama, te se pokazalo da online grupe za mlade uključuju višedimenzionalnu emocionalnu i informativnu podršku, a niz studija je otkrio da dječje grupe smanjuju percepciju kronične boli kod hospitalizirane djece. Autori Finn i Kerman (2005) proveli su istraživanje u kojem su proučavali u kojoj mjeri udomiteljske obitelji koriste izvore podrške putem interneta. Rezultati nalažu kako većina obitelji nije primala niti pružala pomoć putem interneta, nije komunicirala s drugim udomiteljskim obiteljima online i nije sudjelovala u online grupama; oni koji su to činili, činili su to rijetko. Razlozi ograničenog korištenja online podrške nisu poznati, ali je moguće da udomiteljske obitelji nisu upoznate s web stranicama, news grupama i popisima koji su im dostupni. Također je moguće da su udomiteljske obitelji pronašle te resurse, ali ih nisu smatrale korisnima ili da jednostavno udomiteljske obitelji nisu tražile online podršku jer su smatrale da je količina socijalne podrške u njihovim životima putem obitelji, prijatelja i vjerskih udruga dovoljna da zadovolji njihove potrebe. Autor Dodsworth i sur. (2013) također su proveli istraživanje kako bi ispitali u kojoj mjeri udomitelji kontaktiraju druge udomitelje u svrhu pružanja međusobne podrške ili informiranja. Rezultati su pokazali kako je samo 60 posto od 205 udomitelja bilo u kontaktu s drugim udomiteljima. Tako je četiri od svakih deset izjavilo da nisu u kontaktu s drugim udomiteljima, a neki su izjavili da za to nemaju ni vremena ni volje. Oni udomitelji koji su kontaktirali druge skrbnike učinili su to kako bi predložili izlete, razgovarali o papirologiji, udomiteljskim tečajevima, podijelili svoja iskustva o ponašanju i problemima djece i mladih, razmijenili ideje, potražili ili ponudili podršku i razgovarali.

Modernim tehnologijama u udomiteljstvu otvaraju se brojne prednosti koje doprinose boljem životnom iskustvu i razvoju ovih ranjivih skupina. Integracija tehnologije u udomiteljstvo također može poboljšati dostupnost informacija o dostupnim resursima i uslugama za obitelji u sustavu. Naposljetku, tehnološka rješenja mogu olakšati administrativne procese, što rezultira efikasnijim i jednostavnijim radom cijelog sustava (Dodsworth i sur., 2013).

S druge strane, neizostavno je spomenuti kako prekomjerna izloženost digitalnim sadržajima može rezultirati negativnim posljedicama na fizičko i mentalno zdravlje djece i mladih, kao i odraslih osoba. Obzirom na to, u nastavku će se rada predstaviti potencijalni rizici s kojima se suočavaju udomiteljske obitelji prouzrokovani razvojem modernih tehnologija.

6. RIZICI MODERNIH TEHNOLOGIJA U UDOMITELJSTVU DJECE I MLADIH

U kontekstu udomiteljstva gdje je važno osigurati podržavajuće i sigurno okruženje za djecu i mlade koji su već na određeni način ranjiva skupina, razumijevanje potencijalnih rizika modernih tehnologija postaje iznimno važno.

Prvotno je važno istaknuti kako iskorištavanje benefita modernih tehnologija može biti otežano za one koji imaju nedostatak pristupa opremi i Internetu, poteškoće s opremom i sustavima, troškove, vremenska ograničenja i nedostatak interesa i vještina za korištenje istih. Sociodemografski čimbenici, uključujući prihod, razinu obrazovanja, status zaposlenja i dob mogu utjecati na prihvaćanje tehnologije, a oni koji žive u ruralnim područjima mogu biti dodatno u nepovoljnijem položaju zbog strategija pružatelja internetskih usluga (Dodsworth i sur., 2013). Upravo zbog nedostatka pristupa tehnologiji, mnogi mladi u udomiteljskoj skrbi nemaju sposobnost obavljanja osnovnih zadataka, kao što je traženje posla na internetu, korištenje informacija s interneta u svrhu odrađivanja školskog rada, nemogućnost online komunikacije s obitelji i prijateljima i generalni izostanak vještina tehnološke pismenosti (Badillo-Urquiola i sur., 2017).

S druge strane, onima kojima je pristup internetu konstantno osiguran i omogućen za neometano korištenje susreću se s drugačijim oblicima rizika. Prvenstveno je važno naglasiti kako istraživanja potvrđuju da tinejdžeri u sustavu udomiteljstva prijavljuju više razine rizika i štete u usporedbi s drugim tinejdžerima. Kao takvi, istraživači su analizirali ranjivost udomiteljske djece na zdravstvene, razvojne, socijalne i emocionalne rizike. Na primjer, udomljena mladež podložnija je štetnim ishodima, kao što je uporaba droga, agresivno ponašanje, loše zdravlje i rana trudnoća. Osim toga ističe se kako su mladi iz udomiteljske skrbi manje otporni na rizike ako imaju povijest fizičkog ili seksualnog zlostavljanja, nestabilnosti smještaja i delikvencije, a uz to se javljaju i ostali čimbenici rizika za koje je utvrđeno da pridonose negativnim

dugoročnim ishodima, te uključuju zlostavljanje i zanemarivanje djece, prijelaz u novu školu i slično (Badillo-Urquiola i sur., 2017).

Kako elektronička komunikacija postaje sve više integrirana u obiteljski život, novi društveni problemi koji obuhvaćaju djecu i mlade iz udomiteljskih obitelji vezani su uz izloženost pornografskim i nasilnim materijalima, internetsko uznemiravanje i neprikladne veze (Finn i Kerman, 2004). Dokazano je da prevalencija korištenja tehnologije izlaže tinejdžere brojnim rizicima na internetu. Na primjer, jedan od četiri tinejdžera nenamjerno će biti izložen seksualno eksplicitnim materijalima na internetu (Badillo-Urquiola i sur., 2017). Nalazi istraživanja pokazuju da postoji spolna razlika u načinu na koji se percipiraju i doživljavaju potencijalni rizici korištenja društvenih medija. Djevojčice u udomiteljskim obiteljima istaknule su zabrinutost zbog prevare od strane drugih korisnika, dok su dječaci u udomiteljskim obiteljima istaknuli zabrinutost zbog toga što su djevojčice u udomiteljskoj obitelji žrtve viktimizacije od strane starijih muškaraca i zbog toga što djevojčice postaju fizički zlostavljane kao rezultat narušavanja njihovog povjerenja na društvenim mrežama. Slično tome, djevojčice u općoj populaciji izložene su povećanom riziku od digitalne viktimizacije i iskorištavanja: dječaci priznaju da je dijeljenje sextova od svojih djevojaka s vršnjacima uobičajeno, dok djevojke govore o sextingu kao vrlo privatnoj interakcij (Kachingwe i sur., 2022).

Govoreći o rizicima koje moderne tehnologije imaju na djecu i mlade danas, neizostavno je spomenuti termin internetskog zlostavljanja koji je vrlo raširen. Naime, internetsko zlostavljanje je definirano kao agresivan čin ili ponašanje koje grupa ili pojedinac provodi elektroničkim sredstvima više puta i tijekom vremena protiv žrtve koja se ne može lako obraniti. Ujedno predstavlja i sustavnu zlouporabu moći koja se događa korištenjem informacijskih i komunikacijskih tehnologija (Slonje i sur., 2013). Iako je broj istraživanja na temu doživljavanja nasilja na internetu djece i mladih iz udomiteljskih obitelji mal, jasno je kako nasilje na internetu uzrokuje brojne negativne posljedice za pojedinca uključujući osjećaj usamljenosti, krivnje, nesigurnosti i rezultira socijalnom izolacijom i razvojem anksioznosti te u nekim slučajevima depresijom (Slonje i sur., 2013).

Postavlja se pitanje zašto su upravo djeca i mladi iz udomiteljskih obitelji pod posebnim rizikom negativnih strana Interneta. Naime, djeca i mladi unutar sustava udomiteljstva nemaju tradicionalne obiteljske jedinice i, posljedično, konvencionalne roditeljske strategije posredovanja, koje zahtijevaju relacijsku vezu između roditelja i djeteta, možda nisu moguće. Ova subpopulacija tinejdžera već se smatra visokorizičnom zbog svojih dugotrajnih poteškoća i potencijalnoj izloženosti traumama u ranom djetinjstvu. Rezultati istraživanja dosljedno

potvrđuju da su mladi u udomiteljskoj skrbi podložniji višim razinama rizika od onih koji nisu u udomiteljskoj skrbi i imaju štetnije ishode zbog svojih rizičnih iskustava (Badillo-Urquiola i sur., 2017). U skladu s tim, udomitelji smatraju kako često nemaju pravo ili dovoljno povjerenja da bi postavili granice upotrebi tehnologije. Osim toga, neki udomitelji pokušavaju prekomjerno nadoknaditi prethodnu uskraćenost tinejdžera, što rezultira stavom da tinejdžeri imaju potpunu slobodu odlučivanja. Istraživanja pokazuju kako se udomitelji nerijetko nalaze u nedoumici o tome kako ispravno posredovati u korištenju tehnologije, često uzimajući pristup sve ili ništa, na način da ili uopće ne posreduju u korištenju ili u potpunosti ukidaju pristup tehnologiji (Badillo-Urquiola i sur., 2017).

Nadalje, korištenje tehnologije često je tema sukoba između udomitelja i djece i mladih, a oni se odnose na nesuglasice oko toga tko će, koliko koristiti računalo. Javljaju se i sukobi zbog frustracija hardverom i softverom koji ne rade, zastarjele opreme, te osjećaj opterećenosti udomitelja da je nadziranje računala još jedna stvar koju moraju činiti i oko koje se moraju brinuti (Finn i Kerman, 2004).

Osim navedenog, rizici modernih tehnologija vidljivi su i u drugim aspektima udomiteljstva. Ranije spomenuti internetski oblici edukacije udomitelja uz svoje brojne prednosti, nude i različita ograničenja. Prvenstveno se odnose na nemogućnost primjene određenih tehnika i metoda rada kao što su primjerice radionice za koje je potrebno fizičko kretanje i igranje uloga. U skladu s time ograničena je i razina interaktivnosti među sudionicima što može rezultirati smanjenom doživljaju pripadnosti i većoj odvojenosti od samog stručnjaka, otežanom razumijevanju i praćenju sadržaja, kao i negativnom utjecaju ometajućih faktora za vrijeme edukacije. Svi navedeni aspekti povećavaju vjerojatnost da će sudionik odustati i neće uspješno završiti započetu edukaciju. Osim toga, prepoznata su i ograničenja u procjeni ishoda učenja i praćenja svakog sudionika što je iznimno važno za postupak stručne procijene potencijalnih udomitelja (Bogović i sur., 2022).

Kako se uporaba društvenih medija nastavlja razvijati, rizici mogu postati sve prisutniji i mogu se pojaviti nove koristi. Stoga je ključno razumjeti kako udomitelji i mladi iz udomiteljskih obitelji grade i održavaju odnose na internetu i kako im pomoći da maksimalno iskoriste prednosti komunikacije posredovane tehnologijom (Badillo-Urquiola i sur., 2017).

U skladu s tim, potrebno je provesti veći broj istraživanja kako bi se razumjele jedinstvene sigurnosne potrebe djece i mladih iz udomiteljskih obitelji na internetu i istražile učinkovite intervencije za popunjavanje praznina u znanju o tome kako najbolje zaštititi djecu i mlade, a

istovremeno im omogućiti pristup tehnologiji. Zbog ograničene literature o online sigurnosti među tinejdžerima iz udomiteljskih obitelji, ne iznenađuje nedostatak intervencija koje se razvijaju za njihovu zaštitu. Stoga se predlaže da se buduća istraživanja usmjeravaju na pružanje odgovora na pitanja poput: Pospješuje li uporaba tehnologije povećanje rizičnog ponašanja udomljene djece izvan mreže? Ako da, kako? Kako možemo najbolje dizajnirati, razviti i implementirati učinkovite intervencije za osiguravanje online sigurnosti udomljene djece? (Badillo-Urquiola i sur., 2017).

7. ULOGA SOCIJALNIH RADNIKA U PROMICANJU DIGITALNE DOBROBITI UDOMLJENE DJECE I MLADIH

Na posljetku samoga rada, važno je istaknuti kakvu ulogu socijalni radnici mogu imati u procesu promicanja digitalne dobrobiti udomljene djece i mladih. Naime, socijalni radnici kao profesionalci u sustavu socijalne skrbi imaju jedinstvenu poziciju i odgovornost u promicanju digitalne dobrobiti ove skupine. Njihova uloga nadilazi tradicionalne oblike podrške i uključuje aktivno sudjelovanje u edukaciji, zaštiti i osnaživanju udomljene djece i mladih u digitalnom okruženju.

Primarna uloga socijalnih radnika u procesu udomiteljstva uključuje kućne posjete, savjetovanje, pružanje obrazovanja i podrške roditeljima i još mnogo toga. Zakonski su odgovorni za fizičku, socijalnu i emocionalnu dobrobit udomljene djece, kao i za održavanje odnosa suradnje i podrške s udomiteljima (Badillo-Urquiola i sur., 2024).

Nalazi istraživanja iskazuju kako su socijalni radnici najviše zabrinuti zbog seksualnih rizika, te ističu kako isti najčešće počinju na internetu s tinejdžerom koji je razgovarao sa strancima. Iskazuju nemoć budući da nisu u mogućnosti kontinuirano pratiti s kime određena mlada osoba razgovara putem interneta. Istovremeno navode kako prolaze minimalnu obuku vezanu uz sigurnost na internetu, a ti su treninzi često uključivali aspekte prevencije i liječenja. Prevencija je uključivala prepoznavanje znakova koji pokazuju da tinejdžer razumije vrste online i offline ponašanja koje treba pratiti i prijaviti. S druge strane, liječenje se više odnosilo na to kako pronaći nestalog tinejdžera (što često uključuje društvene medije, policiju i GPS signalizaciju) ili kako bolje osigurati resurse i usluge (Badillo-Urquiola i sur., 2024). Samim time se ističe potreba za sustavnijim i kontinuiranim obrazovanjem stručnjaka na ovom području kako bi brže

i adekvatnije intervenirali i prevenirali rizike koje moderne tehnologije donose u svijet udomljene djece i mladih.

Nadalje, ranije je navedeno kako socijalni radnici imaju mogućnost pružanja internetskih modela edukacije i online podrške udomiteljskim obiteljima. Prepoznaje se potreba za osnivanjem primjerice, suradničke mobilne aplikacije na području Republike Hrvatske koja bi potencijalno mogla poticati neometanu komunikaciju između udomitelja i stručnjaka, a značajke bi mogle uključivati module obuke, dijeljene bilješke o slučajevima i izvješća o incidentima. Postojeći primjer ove vrste sustava je web-bazirani softver pod nazivom FosterCare.team koji omogućuje različitim dionicima koji okružuju dijete u udomiteljskoj skrbi da učinkovito komuniciraju i surađuju na zadacima (Badillo-Urquiola i sur., 2024).

Nadalje, kako bi promovirali digitalnu dobrobit udomljene djece i mladih, socijalni radnici mogu pružati psihološku podršku djeci koja su doživjela online nasilje ili zlostavljanje, te im pomoći da razviju strategiju suočavanja sa stresom i anksioznošću povezanim s digitalnim iskustvima. Uz to, preporuča se i suradnja socijalnih radnika s drugim srodnim djelatnostima poput razmjena informacija i razvijanje strategija podrške s psiholozima, socijalnim pedagozima i slično. Naposljetku, socijalni radnici mogu poticati korištenje tehnologije za kreativne i obrazovne svrhe, kao što su edukativne igre i kreativni projekti. Ovo može pomoći djeci da vide tehnologiju kao alat za osobni rast i razvoj (Badillo-Urquiola i sur., 2024).

8. ZAKLJUČAK

Na posljetku ovoga rada valja istaknuti kako razvoj modernih tehnologija rezultira i koristima i rizicima za proces udomiteljstva. Kako se uporaba društvenih medija nastavlja razvijati, rizici mogu postati sve prisutniji i mogu se pojaviti nove koristi. Stoga je ključno razumjeti kako udomitelji i djeca i mladi iz udomiteljskih obitelji grade i održavaju intimne odnose na internetu i kako im pomoći da maksimalno iskoriste prednosti komunikacije posredovane tehnologijom (Kachingwe i sur., 2020).

Nalazi istraživanja pokazuju da su pozitivni ishodi konzumacije tehnologije kod ove skupine uključuju mogućnost povezivanja s prijateljima i obitelji, kao i smanjenu socijalnu anksioznost i izolaciju, povećani društveni kapital, socijalnu i emocionalnu podršku, razvoj samopoštovanja, društvenu integraciju, te istraživanje i formiranje identiteta. Govore i o tome kako u usporedbi s odraslima, mladi mogu biti spremniji otkriti osobne podatke, voditi emocionalno empatične razgovore i uspostaviti bliske međuljudske odnose na društvenim

mrežama. Takva otvorenost može olakšati stvaranje, razvoj i održavanje intimnih i romantičnih odnosa (Kachingwe i sur., 2020).

S druge strane, smatra se da su djeca i mladi iz udomiteljskih obitelji pod posebnim rizikom jer nemaju tradicionalne obiteljske jedinice i, posljedično, konvencionalne roditeljske strategije posredovanja, koje zahtijevaju relacijsku vezu između roditelja i djeteta, možda nisu moguće. Govore o tome kako udomitelji smatraju kako često nemaju pravo ili dovoljno povjerenja da bi postavili granice upotrebi tehnologije, te kako se nerijetko nalaze u nedoumici o tome kako ispravno posredovati u korištenju tehnologije, često uzimajući pristup sve ili ništa, na način da ili uopće ne posreduju u korištenju ili u potpunosti ukidaju pristup tehnologiji (Badillo-Urquiola i sur., 2017).

Zaključno je utvrđeno kako je potrebno provesti veći broj istraživanja kako bi se razumjele jedinstvene sigurnosne potrebe djece i mladih iz udomiteljskih obitelji na internetu (Badillo-Urquiola i sur., 2017). Preporuke za buduća istraživanja idu u smjeru provođenja longitudinalnih istraživanja kako bi se razumjelo kako kontinuirana upotreba tehnologije utječe na emocionalni, socijalni i kognitivni razvoj djece i mladih u udomiteljstvu kroz duži vremenski period. Osim toga, utvrditi kako je pandemija COVID-19 utjecala na digitalne navike i dobrobit udomljene djece i mladih s posebnim fokusom na online obrazovanje i mentalno zdravlje.

LITERATURA

Abel, J. P., Buff, C. L., & Burr, S. A. (2016). Social media and the fear of missing out: Scale development and assessment. *Journal of Business & Economics Research (JBER)*, 14(1), 33-44.

Badillo-Urquiola, K., Harpin, S., & Wisniewski, P. (2017, June). Abandoned but not forgotten: Providing access while protecting foster youth from online risks. In *Proceedings of the 2017 Conference on Interaction Design and Children* (pp. 17-26).

Badillo-Urquiola, K., Agha, Z., Abaquita, D., Harpin, S. B., & Wisniewski, P. J. (2024). Towards a Social Ecological Approach to Supporting Caseworkers in Promoting the Online Safety of Youth in Foster Care. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, 8(CSCW1), 1-28.

- Bartuloci, M. (2014). Smještaj djece izvan obitelji u Republici Hrvatskoj i Smjernice za alternativnu skrb UNICEF-a. *Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja*, 47(95), 53-72.
- Bogović, K., Lakija, M., & Blažeka Kokorić, S. (2022). Različiti modeli edukacije udomitelja i njihova uloga u osiguravanju kvalitetne skrbi za djecu u udomiteljskoj skrbi. *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, 163(3-4), 375-397
- Devitt, K., & Roker, D. (2009). The role of mobile phones in family communication. *Children & society*, 23(3), 189-202
- Dodsworth, J., Bailey, S., Schofield, G., Cooper, N., Fleming, P., & Young, J. (2013). Internet technology: An empowering or alienating tool for communication between foster-carers and social workers?. *British Journal of Social Work*, 43(4), 775-795.
- Finn, J., & Kerman, B. (2004). Internet risks for foster families online. *Journal of Technology in Human Services*, 22(4), 21-38.
- Finn, J., & Kerman, B. (2005). The use of online social support by foster families. *Journal of Family Social Work*, 8(4), 67-85.
- Galant, M. (2020). Utjecaj društvenih mreža na psihičko zdravlje. *Psychē: Časopis studenata psihologije*, 3(1), 131-145.
- Hosokawa, R., & Katsura, T. (2018). Association between mobile technology use and child adjustment in early elementary school age. *PloS one*, 13(7), e0199959
- Kachingwe, O. N., Salerno, J. P., Boekeloo, B. O., Fish, J. N., Geddings-Hayes, M., Aden, F., & Aparicio, E. M. (2020). "The internet is not private": The role of social media in sexual health among youth in foster care. *Journal of Adolescence*, 82, 50-57.
- Kokorić, S. B. (2020). Utjecaj novih informacijsko-komunikacijskih tehnologija na obiteljski život. *Media Studies*, 11(22), 81-101.
- Laklji, M. (2011). Pristupi udomiteljskoj skrbi za djecu u svijetu i čimbenici koji utječu na ishode udomiteljstva. *Revija za socijalnu politiku*, 18(3), 291-309.
- O'Keeffe, G. S., & Clarke-Pearson, K. (2011). The impact of social media on children, adolescents, and families. *Pediatrics*, 127(4), 800-804.
- Puharić, Z., Badrov, T., & Puharić, F. (2020). GLOW KIDS Nove tehnologije i djeca 21. stoljeća. *Bjelovarski učitelj: časopis za odgoj i obrazovanje*, 25(1-3), 82-87

- Roje Đapić, M., Buljan Flander, G., & Selak Bagarić, E. (2020). Mala djeca pred malim ekranima: Hrvatska u odnosu na Europu i svijet. *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, 161(1-2), 45-61
- Sabolić, T., & Vejmelka, L. (2015). Udomiteljstvo djece u Hrvatskoj iz perspektive udomitelja i stručnjaka. *Holon: postdisciplinarnan znanstveno-stručni časopis*, 5(1), 6-42.
- Slonje, R., Smith, P. K., & Frisén, A. (2013). The nature of cyberbullying, and strategies for prevention. *Computers in human behavior*, 29(1), 26-32.
- Šmakić, K. (2016). Društvene mreže i mladi: utjecaj opcije „like“ na kreativno ponašanje mladih. *In Medias Res*, 5(9), 1333-1338.
- Villegas, A. (2013). The influence of technology on family dynamics. *Proceedings of the New York State Communication Association*, 2012(1), 10
- Vogel, E. A., Rose, J. P., Roberts, L. R., & Eckles, K. (2014). Social comparison, social media, and self-esteem. *Psychology of popular media culture*, 3(4), 206.
- Zakon o udomiteljstvu, *Narodne novine* 115/18, 18/22 (2018).
- Žižak, A. (2010). Udomiteljstvo djece u Hrvatskoj, analiza stanja i prijedlog smjernica.